

Tematisk utvärdering av hållbar utveckling, Karolinska Institutet

**Karolinska
Institutet**

Universitetskanslersämbetets tematiska utvärdering av hållbar utveckling. Självvärdering

Lärosäte: Karolinska Institutet

Inledning

Kort om Karolinska Institutet och föreliggande självvärdering

Karolinska Institutet (KI) är ett ledande medicinskt universitet som samarbetar med lärosäten, sjukhus, myndigheter, företag och organisationer över hela världen. Även om kärnverksamheten domineras av forskning har KI ett brett utbildningsutbud inom medicin och hälso- och sjukvård på grundnivå och avancerad nivå samt en omfattande forskarutbildning. KI utfärdar cirka 13 procent av landets samtliga doktorsexamina och 37 procent av alla inom medicin och hälsovetenskap. Under 2016 omfattade utbildningsverksamheten vid KI totalt:

- 13 nybörjarprogram
- 27 påbyggnadsprogram
- 65 fristående kurser på grundnivå och avancerad nivå
- cirka 6 000 helårsstudenter på grundnivå eller avancerad nivå
- 65 studenter inom kompletterande utbildning för läkare, sjuksköterskor och tandläkare med examen från land utanför EU/EES och Schweiz
- ett stort antal uppdragsutbildningar i samverkan med vårdgivare
- 2 267 aktiva forskarstuderande
- cirka 200 forskarutbildningskurser och ett antal forskarskolor.

Vi baserar denna tematiska utvärdering på den definition av hållbar utveckling som återfinns i HL 1 kap 5 § "att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa". Med utgångspunkt i KI:s kärnverksamhet fokuserar vi i följande rapport på de aspekter inom utbildningsverksamhet som behandlar en hälsosam och god miljö samt ekonomisk och social välfärd och rättvisa. För information gällande länkar i rapporten läs fotnot nedan.¹

¹ KI:s webb kommer att migreras till en ny webbpubliceringsplattform under VT 17. Vi kan därför i nuläget inte garantera att alla länkar kommer leda rätt vid kommande granskning. Skulle problem med att nå länkad information uppstå kontakta gärna handläggare vid KI på följande adress: philip.malmgren@ki.se

Lärosätets arbete med hållbar utveckling inom utbildning de senaste åren

KI:s verksamhet ligger inom ett område där de grundläggande värderingarna spelar en särskilt viktig roll. I enlighet med den övergripande "Strategi 2018"² och KI:s värdegrund ska verksamheten präglas av ett starkt samhällsansvar och bidra till en hållbar utveckling såväl inom som utanför landets gränser.³ KI:s verksamhetsstyrelser har vidareutvecklat arbetet med att främja hållbar utveckling i utbildningen genom att sedan 2010 ha en särskild samordnare för detta syfte. Detta samordnaruppdrag (på sammanlagt 20 %) är också en viktig del i den systematiska uppföljningen och beskrivs därför mer i detalj under Aspektområde: Utformning, genomförande och resultat i denna självvärdering.

Utmaningar

Den kanske största utmaningen vad gäller arbetet med att främja hållbar utveckling inom KI:s utbildningsverksamhet är konceptuell. Det har i olika sammanhang framkommit att forskare och lärare på KI tolkar begreppet på olika sätt. Hållbar utveckling associeras ofta till rent administrativa aspekter och arbetssätt, det vill säga direkta miljöaspekter som minskad pappersanvändning, återvinning och färre flygresor. Det har däremot varit otydligt hur man fruktbart kan lyfta hållbar utveckling i den bredare bemärkelse som är fastslagen i Högskolelagen. Det är därför en utmaning att engagera och entusiasmera lärare, forskare och beslutsfattare. En grundläggande utmaning som lärosätet ställts inför är därmed att på ett enkelt sätt förtydliga vad begreppet står för och vilken relevans det har för de kunskapsområden som KI utbildar i. För att möta denna utmaning har arbete påbörjats att definiera och konkretisera vad hållbar utveckling innebär för utbildningsverksamheten på KI.

Lärdomar

Även om förståelsen av begreppet hållbar utveckling skiftar har en central lärdom varit att kunskapsområdet har en bred relevans inom utbildningen. När man går till konkreta frågeställningar anser många lärare och handledare att "hållbar utveckling" är en viktig och relevant fråga. En god folkhälsa är både en förutsättning och ett mål för en hållbar utveckling. Således är den utbildning på KI som belyser kopplingar mellan hälsa, socioekonomiska faktorer och mänsklig miljöpåverkan av särskild vikt för en hållbar utveckling. En beskrivning av utbildningsområden som är särskilt relevanta för hållbar utveckling ges under "Aspektområde: Utformning, genomförande och resultat". Andra konkreta lärdomar är:

- vikten av att hållbar utveckling finns med som ett specifikt område i återrapporteringen från de olika utbildningarna
- att det finns en samordnare med specifikt uppdrag att synliggöra och förtydliga hållbar utveckling inom utbildningsverksamheten
- att kompetensen inom hållbar utveckling hos lärare och forskare behöver lyftas genom särskilda insatser

I arbetet med att främja hållbar utveckling inom utbildningsverksamheten har också en annan viktig lärdom gjorts som vi vill poängtera här. KI är ett forskningsintensivt lärosäte vilket ger unika förutsättningar för forskningsanknytning av utbildning på alla nivåer.⁴ Det pågår sedan ett par år ett systematiskt arbete att ytterligare förstärka forskningsanknytningen inom samtliga utbildningar (se även Aspektområde: Utformning,

² [Strategi 2018 – färdplan för Karolinska Institutet 2014 – 2018](#) (dnr 1-311/2014)

³ KI har tidigare (2016) redovisat sitt bidrag för Sveriges genomförande av Agenda 2030 till Utbildningsdepartementet. (KI Dnr:1-24312016)

⁴ Under 2016 stod forskning för 84 % av universitetets intäkter.

genomförande och resultat). Forskningsanknytningen gäller därmed även inom kunskapsområdet hållbar utveckling. Vi kommer därför även att referera till pågående forskning i denna självvärdering.

Aspektområde: Styrning och organisation

Övergripande om styrning och organisation vid KI

Universitetets verkställande ledning består av rektor, prorektor och universitetsdirektör vilka på uppdrag av universitetets styrelse, Konsistoriet, ansvarar för all kärn- och stödverksamhet.⁵ Biträdande universitetsdirektör är ledningens representant för KI:s miljö- och hållbarhetsarbete. Under den verkställande ledningen finns tre verksamhetsstyrelser som på rektors delegation⁶ har det övergripande ansvaret för forskning, för utbildning på forskarnivå samt för utbildning på grundnivå och avancerad nivå. Styrelserna ansvarar för resursfördelning, kvalitetssäkring samt verksamhetsutveckling inom respektive verksamhetsområde. I linjeorganisationen under den verkställande ledningen finns 22 institutioner. Varje institution leds av en prefekt. KI har därmed en matrisorganisation där forskning och utbildning genomförs vid institutionerna på uppdrag från både rektor och verksamhetsstyrelser.

Inom utbildning på grundnivå och avancerad nivå delegerar sedan Styrelsen för utbildning (US) till programansvariga instanser (programnämnder eller prefekt/utbildningsnämnder på programansvariga institutioner) att fördela utbildningsuppdrag samt säkerställa kvalitet, forskningsanknytning och progression inom utbildningsprogrammen.⁷ Styrelsen för forskarutbildning (FUS) delegerar till en Kurs- och programkommitté att fastställa kursplaner och att samordna forskarutbildningsprogrammen.

KI har fastställt en treårig verksamhetsplanering som omfattar åren 2016-2018 där processen kring den interna styrningen och kontrollen är integrerad. Denna verksamhetsplaneringsprocess konkretiserar ovan nämnda Strategi 2018 som är utgångspunkt för verksamhetsstyrelser, institutioner och övriga organisatoriska enheter för perioden. Strategi 2018 och verksamhetsplaner kompletteras med aktivitetsplaner som följs upp årligen. Miljö- och hållbar utveckling är en integrerad del i verksamhetsplaneringen, såsom t ex lika villkor och arbetsmiljö.

Styrning och organisation av arbetet med hållbar utveckling

Ansvaret för att främja hållbar utveckling inom utbildning ligger på de två verksamhetsstyrelserna som har utbildning inom sina verksamhetsområden; Styrelsen för utbildning respektive Styrelsen för forskarutbildning. För att skapa än bättre förutsättningar för styrning, uppföljning och utveckling av universitetets gemensamma hållbarhetsarbete finns KI:s ledningssystem för miljö och hållbar utveckling som byggs upp för att möta kraven i den internationella standarden ISO 14001. Detta innehåller bland annat KI:s övergripande

⁵ [KI:s organisationsplan](#)

⁶ [Rektors besluts- och delegationsordning](#)

⁷ Vid KI pågår en omorganisation inom utbildningsorganisationen där det administrativa och innehållsmässiga ansvaret för utbildningsprogrammen flyttas ut från en central programnämndsorganisation till kursansvariga institutioner. I och med detta har utbildningsnämnder inrättats på alla institutioner. Visst programansvar kommer dock även fortsättningsvis att ligga på central nivå. Detta gäller program som spänner över många olika institutioner som exempelvis läkarprogrammet och biomedicinprogrammet. Denna decentralisering av utbildningen på grundnivå och avancerad nivå är ett resultat av den utredning som gjordes kring utbildningarnas forskningsanknytning. Detta arbete sker i enlighet med [Möjligheternas KI - Utredning om utbildningens kvalitet och forskningsanknytning](#)

riktlinjer, handlingsplaner, årlig intern revision samt miljö- och hållbarhetsombud som stöd till prefekt.

Som del i kvalitetssäkringen av KI:s hållbarhetsarbete genomförs årligen sedan 2011 en intern miljörevision.⁸ Syftet med denna revision är att utvärdera om KI:s ledningssystem för miljö och hållbar utveckling överensstämmer med kraven i ISO 14001. För verksamhetsstyrelsernas del fokuserar revisionen på hur arbetet med verksamhetsplaner, och då särskilt de planerade verksamheter som beskrivs inom ämnesområdet hållbar utveckling, fortskridit under året. Efter avslutad miljörevision upprättas en åtgärdsplan för eventuella avvikelser. Vid revisionen av miljöarbetet 2016 konstaterades att arbetet för att integrera miljöfrågorna på institutionsnivå har utvecklats jämfört med tidigare revisioner, och att KI:s verksamhetsstyrelser har infört ett arbetsätt där hållbar utveckling ingår som en naturlig del i verksamhetsplaneringen. Inga avvikelser noterades för KI:s verksamhetsstyrelser.

KI har även inrättat ett Miljöråd som arbetar på direkt uppdrag av rektor. I Miljörådet ingår bl.a. forskare, kemikaliesäkerhetssamordnare, projektledare IT, travel manager, upphandlare samt representant från verksamhetsstyrelserna och studentrepresentanter. Miljörådet har tagit fram en lärosätesövergripande handlingsplan för miljö och hållbar utveckling.⁹

Miljörådets uppdrag är att:

- sprida kunskap och information om miljö- och hållbarhetsfrågor,
- utgöra en referensgrupp där olika förslag inom ramen för KI:s ledningssystem för miljö och hållbar utveckling diskuteras och bereds,
- samordna och driva på KI:s miljö- och hållbarhetsarbete,
- ta fram förslag till miljömål och handlingsplaner samt att följa upp och redovisa miljö- och hållbarhetsarbetet och föreslå förbättringsåtgärder.

På sidan 6 presenteras en översiktsskild med uppdrag och återrapporteringar gällande integrering av hållbar utveckling vid lärosätet.

A. Fastställda och förankrade övergripande mål för hållbar utveckling inom samtliga utbildningsnivåer (grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå).

Beskrivning

För att i enlighet med högskolelagen och KI:s övergripande Strategi 2018 främja, integrera och synliggöra hållbarhetsarbetet har styrelserna fastställt särskilda mål och aktiviteter i sina treåriga verksamhetsplaner. De nuvarande verksamhetsplanerna sträcker sig fram till och med 2018.^{10,11} Styrelserna återrapporterar sina aktiviteter till rektor en gång per år samt följer upp de beslutade aktiviteterna regelbundet vid styrelsesammanträden. Uppföljning av mål i verksamhetsplanen återrapporteras till rektor i en verksamhetsberättelse vart tredje år medan aktivitetsplanen revideras och återrapporteras efter varje verksamhetsår.

Utbildning på grundnivå och avancerad nivå

US har som målsättning att: "Utbildningen på grundnivå och avancerad nivå präglas av en tydlig medvetenhet om hållbar utveckling och dess betydelse för hälsa samt hälso- och sjukvårdens organisation". Flera av KI:s utbildningsprogram och kurser har idag ett tydligt

⁸ Internrevisionen har genomförts av konsultbolaget Goodpoint som är specialiserade inom hållbar utveckling.

⁹ [Karolinska Institutets handlingsplan för miljö och hållbar utveckling 2016-2018](#)

¹⁰ [Verksamhetsplan - Styrelsen för utbildning - Verksamhetsår 2016-2018](#)

¹¹ [Verksamhetsplan - Styrelsen för forskarutbildning - Verksamhetsår 2016-2018](#) och [aktivitetsplan för Styrelsen för forskarutbildning, bilaga till verksamhetsplan 2016-2018, version 2017](#)

hållbarhetsinnehåll men målet är att främja och integrera detta perspektiv ytterligare i samtliga utbildningsprogram. För att styra och utveckla utbildningsverksamheten vidare har följande aktiviteter beslutats i US aktivitetsplan.

- Kartläggning av kursutbudet inom alla program på grundnivå och avancerad nivå för att lyfta fram positiva exempel och hitta möjligheter till att stärka inslag av hållbar utveckling i kurserna.
- Konkretisera vad hållbar utveckling innebär för kärnverksamheten på KI.
- Öka kunskapen och förståelsen bland programnämnder och institutioner gällande hållbar utveckling och dess implikationer
- Sprida information om befintliga utbildningsaktiviteter på KI med inriktning mot hållbar utveckling via webben, nyhetsbrev och lärardagar (för att stärka samarbetet och det gemensamma lärandet om ämnet och dess betydelse för hälsa och hälso- och sjukvården).

Utöver detta har US fastställt en Handlingsplan för internationalisering för utbildning på grundnivå och avancerad nivå¹². Målsättningen med denna plan är att samtliga studenter på utbildningsprogram efter avslutad utbildning har god beredskap för arbete på en global arbetsmarknad med varierande ekonomiska och sociala förutsättningar samt ha god beredskap för att arbeta i mångkulturella miljöer. I enlighet med handlingsplanen ska också globala hälsofrågor vara integrerade i den obligatoriska undervisningen i samtliga utbildningsprogram.

Utbildning på forskarnivå

FUS har det övergripande ansvaret för utbildning på forskarnivå. Styrelsen har i sin verksamhetsplan formulerat följande mål för hållbar utveckling: "Forskarutbildning på KI präglas av en medvetenhet om hållbar utveckling och dess betydelse för hälsa".¹³ Vid KI finns 12 institutionsövergripande tematiska forskarutbildningsprogram som anordnar lärandeaktiviteter som t.ex. kurser, workshops och seminarier inom sitt respektive ämnesområde, inklusive aktiviteter inom miljö och hållbar utveckling. Doktorander anmäler sitt intresse för ett eller flera forskarutbildningsprogram, och får därefter information om de kurser och aktiviteter som anordnas inom ämnesområdet.

Analys och värdering – styrkor, utvecklingsområden och planerade åtgärder

Som framgår ovan finns mål och aktiviteter för att säkerställa verksamhetsutveckling inom hållbar utveckling på alla utbildningsnivåer vid KI. De utmaningar lärosätet ställts inför och de lärdomar som gjorts har hanterats av verksamhetsstyrelserna genom de målsättningar som beskrivs ovan. Utöver detta kan också nämnas att mål- och aktivitetsformuleringar kontinuerligt stäms av genom att samordnaruppdraget är gemensamt, dvs. det är samma person som har detta uppdrag för US och för FUS. Trots dessa initiativ konstaterar vi att arbete återstår innan alla program har fastställt målsättningar och förankrat arbetet för en hållbar utveckling.

B. Systematisk uppföljning och utveckling av arbetet för hållbar utveckling inom utbildning.

Beskrivning

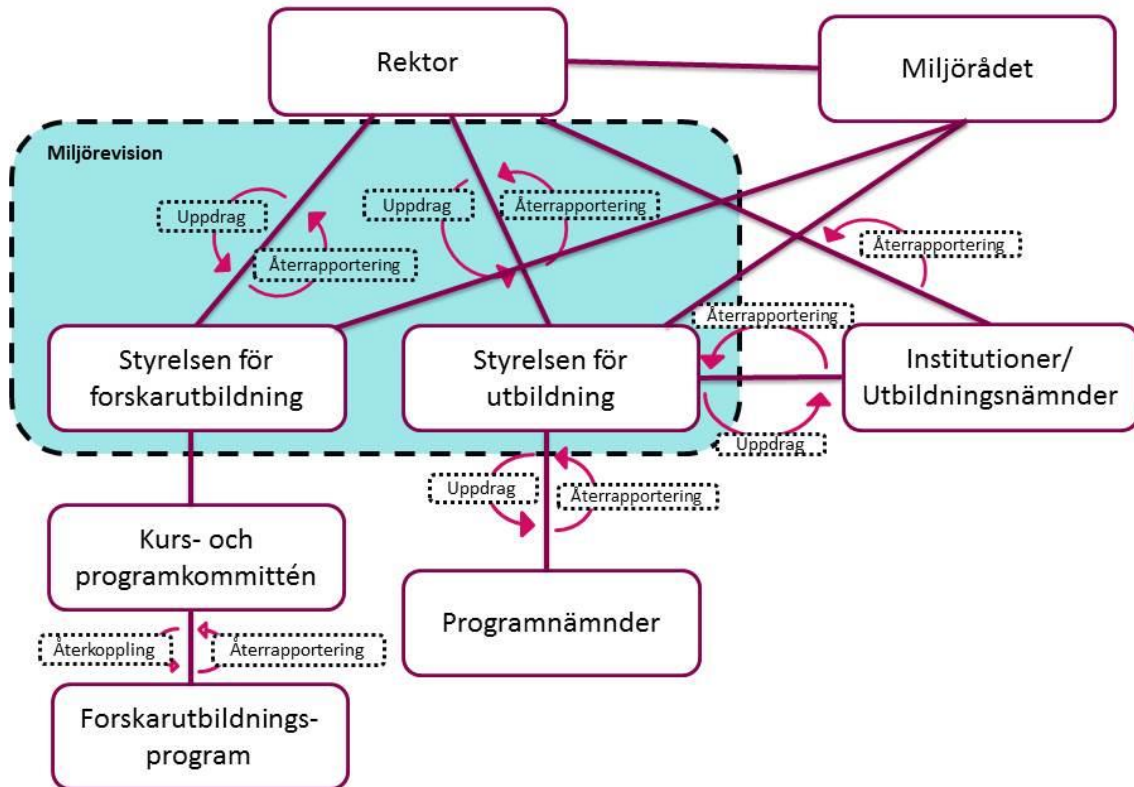
Som nämnts ovan strävar KI efter att främja och integrera hållbar utveckling i den reguljära utbildningsverksamheten genom målformulering och aktivitetsplaner. Hållbar utveckling är

¹² [Handlingsplan för internationalisering för utbildning på grundnivå och avancerad nivå](#)

¹³ <http://internwebben.ki.se/sv/verksamhetsberattelser>

därmed också en del av de uppföljningar som görs av respektive verksamhetsstyrelse. I uppföljningen av utbildningsverksamheten på grundnivå och avancerad nivå är hållbar utveckling med som en särskild återrapporteringspunkt. Inom ramarna för forskarutbildningen återrapporterar forskarutbildningsprogrammen årligen till Kurs- och programkommittén som sedan ger programspecifik återkoppling på hur aspekter av hållbar utveckling kan utvecklas vidare. Styrelsernas målstyrning och uppföljning av hållbar utveckling inom utbildning sammanfattas schematiskt genom denna bild.

Hållbar utveckling inom utbildning

Analys och värdering – styrkor, utvecklingsområden och planerade åtgärder

Som framgår ovan har KI etablerat processer för målstyrning och systematisk återrapportering av arbetet med att främja hållbar utveckling. En fördel med att hållbarhetsfrågor integrerats på detta sätt i verksamheten är också att det skapas ett "medägarskap" där både undervisare och ledning involveras i arbetet. Under arbetet med denna självvärdering har vi upptäckt en viss brist på stringens kring återrapportering av hållbar utveckling från institutionerna och deras utbildningsnämnder. Idag rapporterar utbildningsnämnderna detta arbete till US medan prefekt rapporterar till rektor. Detta skapar otydlighet och onödig administration och kommer därför att ses över.

Aspektområde: Miljö, resurser (och område)

A. Arbetet med att säkerställa pedagogisk och vetenskaplig kompetens hos berörd personal kring hållbar utveckling i utbildningen.

Beskrivning

Under senare år har flera kompetenshöjande insatser gällande hållbar utveckling för lärare genomförts. Hållbar utveckling har tagits upp som tema på KI:s utbildningskongresser 2010 och 2012. Det har även varit tema på Lärardagen 2012 då olika aspekter av hållbarhetsarbetet vid KI presenterades och diskuterades av lärare och studenter. Lärardagen 2015 anordnades på tema internationalisering och global hälsa som också är relaterat till en hållbar samhällsutveckling. Utöver ovan nämnda aktiviteter har flera inspirationsföreläsningar och workshops gällande hållbar utveckling hållits under senare år (2014, 2015 och 2016) där all undervisande personal varit inbjuden. Under 2014 genomförde US en omfattande inventering av förekomsten av globala hälsofrågor på utbildningsprogrammen. Denna inventering ledde till aktiviteter som exempelvis en workshop för att formulera lärandemål och för att utveckla befintliga eller nya kurser gällande global hälsa. Denna typ av insatser har också gjorts på initiativ från enskilda institutioner som till exempel Institutet för miljömedicin där man anordnat egna workshops om hur man formulerar lärandemål om hållbar utveckling. För att öka kompetensen hos lärare och annan undervisande personal inom forskning och forskarutbildning har hållbar utveckling integrerats i KI:s obligatoriska kurs för huvudhandledare till doktorander¹⁴, och i kursen "Ledarskap för forskargrupsledare"¹⁵.

Analys och värdering – styrkor, utvecklingsområden, uppföljning och åtgärder

Som nämnts saknas ofta förståelse bland undervisande personal för vad hållbar utveckling är och hur den kopplar till den egna verksamheten. Vi bedömer att det är en av anledningarna till att deltagandet i utbildningsinsatserna ibland varit lågt. Som framgår av styrelsernas verksamhetsplaner har detta identifierats som ett angeläget utvecklingsområde och frågan om en verksamhetsrelevant formulering av hållbar utveckling har tagits upp som en aktivitet i det löpande styrelsearbetet.

Exempel

Undervisning i hållbar utveckling har integrerats i den obligatoriska kursen för forskarhandledare som ges varje år. Kursen syftar till att förbereda deltagarna för handledarrollen och ge kunskap och insikt i det ansvar som uppdraget omfattar. Deltagarna får en grundläggande kunskap om de regler som berör forskarhandledningen och hur olika faser och problem under utbildningen kan hanteras.¹⁶ Under år 2016 erbjöds 133 handledare möjlighet att gå kursen (söktrycket var dock betydligt högre).

B. Samverkan med studenter i arbetet med hållbar utveckling

Beskrivning

I enlighet med Högskoleförordningen och Strategi 2018 verkar KI för att studenterna tar en aktiv roll i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. KI erbjuder möjligheter till studentrepresentation i alla beslutande och beredande organ (verksamhetsstyrelser,

¹⁴ <http://internwebben.ki.se/sv/forskarhandledarutbildning-grundkurs>

¹⁵ <http://internwebben.ki.se/sv/ledarskap-forskargruppledare>

¹⁶ <http://internwebben.ki.se/en/introductory-doctoral-supervision-course>

programnämnder, utbildningsnämnder, beredning- och arbetsgrupper osv.). Detta gäller även Miljørådet som har tre studentrepresentanter som ledamöter. På så sätt säkerställs att studenternas perspektiv beaktas i allt arbete som avser hållbar utveckling i utbildning. För att säkra studenternas möjlighet till påverkan anordnas utbildningsdagar för alla studentrepresentanter. KI uppmuntrar också studenter och doktorander att ta egna initiativ till utbildningsaktiviteter inom hållbar utveckling.

Exempel

Som exempel kan nämnas att KI under 2012-2013 delfinansierade ett regionalt nätverk för studenter inom hållbar utveckling, *Stockholm Students for Sustainability (Triple S)*. Detta forum anordnar ett årligt evenemang för doktorander som är en halv dags tvärvetenskaplig workshop där deltagarna ges möjlighet att diskutera sina forskningsprojekt, interagera och utbyta idéer med andra doktorander från närliggande discipliner, samt bygga nätverk över discipliner och institutionella gränser. Det årliga Triple-S evenemanget anordnades på KI år 2014.

Analys och värdering – styrkor, utvecklingsområden, uppföljning och åtgärder

Till största delen drivs samverkan mellan KI och studenter i arbetet med hållbar utveckling genom studentengagemang i den reguljära utbildningsverksamheten. Som exemplet ovan visar finns även beredskap att stötta studentengagemang/studentinitierade aktiviteter. KI-studenters deltagande i Triple-S har dock varit relativt lågt, och ett behov av att synliggöra nätverket, samt att sprida informationen till studenter och doktorander har identifierats.

C. Samverkan med arbetsliv i arbetet med hållbar utveckling.

Beskrivning

Inom professionsutbildningarna vid KI ingår verksamhetsintegrerat lärande (VIL). Detta arbete pågår till stor del ute på sjukhus och där introduceras studenterna till respektive kliniks/verksamhets riktlinjer för miljöpåverkan avseende exempelvis läkemedel, kemikalier och avfall. Vid sjukhusen finns även kliniska träningscentra (KTC) där studenter och sjukhuspersonal kan träna praktiska färdigheter. Dessa KTC har riktlinjer för sitt miljöarbete som styr den färdighetsträning som studenterna deltar i. Vad gäller forskarutbildningen har en stor del av KI:s doktorander en tydlig förankring i hälso- och sjukvården. Cirka 30 % av doktoranderna gör sin forskarutbildning parallellt med klinisk verksamhet inom ramen för en anställning inom hälso- och sjukvården i Stockholms län. Därigenom tar de del av det miljöarbete och aktuella utbildningar som sjukvårdspersonalen deltar i.

Analys och värdering – styrkor, utvecklingsområden, uppföljning och åtgärder

Genom att hållbarhetsarbetet integreras i den VIL-relaterade såväl som vid den mer campusbaserade utbildningsverksamheten stärks kunskaperna både teoretiskt och praktiskt om hållbar utveckling. Man kan dock idag konstatera att det saknas strategier för att utveckla detta utbildningsperspektiv ytterligare inom VIL vilket indikerar ett framtida förbättringsområde. Då många VIL-relaterade frågor är en samverkan mellan lärosäten och landstinget kommer många frågor att hanteras inom Utbildningsrådet (UR) som är ett nystartat (2016) samverkansorgan mellan lärosätet och landstinget med lika många representanter ifrån vardera organisationen och med omväxlande ordförandeskap. Vi tror att denna arbetsform kommer bli ett bra forum för att förankra frågor om hållbar utveckling inom VIL.

D. Interdisciplinär samverkan i arbetet med hållbar utveckling i utbildningen

Beskrivning

I linje med Strategi 2018 ska utbildningsverksamheten vid KI ”ge bästa möjliga förutsättningar för att både arbeta inom, leda och kontinuerligt utveckla verksamhet i samverkan med andra professioner”. En typ av sådan interdisciplinär samverkan benämns interprofessionellt lärande (eller interprofessional education, IPE).¹⁷ Kriterierna för att en utbildning vid KI ska klassas som interprofessionell är att:

- Kursen/momentet ska ges till minst 2 olika utbildningsprogram/professioner
- Kursen/momentet ska inkludera minst ett interprofessionellt lärandemål som ska inkluderas i examinationen
- Kursplanen ska utarbetas i samarbete av företrädare för minst 2 olika utbildningsprogram/professioner
- Kursen/momentet planeras, genomförs och examineras och utvärderas av lärare/handledare från minst 2 olika utbildningsprogram/professioner
- Undervisnings- och lärandeaktiviteter ska inkludera arbetsformer för interaktivitet mellan de olika utbildningsprogrammen/professionerna som stöd för kursdeltagarna att uppnå interprofessionella lärandemål.

Bland de IPE-kurser som erbjuds idag som valbara för programstudenter på KI har flera tydlig relevans inom hållbar utveckling. Under 2016 erbjöds följande IPE kurser med inriktning mot hållbar utveckling:

- Hållbar utveckling inom hälso- och sjukvård¹⁸
- Global Hälsa¹⁹
- Vård i ett mångkulturellt samhälle²⁰

Tidigare år har även nedanstående kurser erbjudits:

- Sexuell och reproduktiv hälsa i ett globalt perspektiv²¹
- Kris- och katastrofkunskap²²
- Global Nutrition – Undernäring och fetma vår tids gissel²³

Analys och värdering – styrkor, utvecklingsområden, uppföljning och åtgärder

KI är ett enfakultetsuniversitet vilket innebär att möjligheterna till tvärvetenskaplig samverkan är begränsade. Däremot främjar lärosätet andra former av samverkan som även inbegriper hållbar utveckling som till exempel IPE. Det är särskilt fördelaktigt att IPE-arbetet inbegriper aspekter av hållbar utveckling för att olika perspektiv och kunskaper inom detta område ska implementeras inom hälso- och sjukvård. Det bedrivs ett kontinuerligt arbete för att utveckla IPE-kursutbudet och för att stärka denna verksamhet ytterligare har en särskild IPE-samordnare utsetts. För att driva och stödja införandet av progressiva IPE lärandemål och aktiviteter har alla program på grundnivå och avancerad nivå utsett en IPE-promotor. Promotorerna samarbetar i ett nätverk där återkommande utbildningsaktiviteter arrangeras.

¹⁷ Se vidare: WHO, The Framework for action on Interprofessional Education and Collaborative Practice.

¹⁸ <http://ki.se/selma/syllabus/2XX028/19152>

¹⁹ <http://ki.se/selma/syllabus/2XX066/19188>

²⁰ <http://ki.se/selma/syllabus/2XX035/10046>

²¹ <http://ki.se/selma/syllabus/2XX001/21120>

²² <http://ki.se/selma/syllabus/2XX008/21114>

²³ <http://ki.se/selma/syllabus/1XX008/21119>

Aspektområde: Utformning, genomförande och resultat

A. Integration av hållbar utveckling i utbildningarnas utformning, innehåll, genomförande och arbetssätt.

Beskrivning utbildning på grundnivå och avancerad nivå

Utbildning som belyser sambandet mellan hälsa, socioekonomiska faktorer och mänsklig miljöpåverkan är av särskild vikt för en långsiktig hållbar utveckling. Även om alla utbildningsprogram vid KI på grundnivå och avancerad nivå har i uppdrag att implementera hållbar utveckling i all utbildning har detta gjorts med särskild framgång i vissa program och kurser, några av dessa exemplifieras nedan.

Arbetsterapeutprogrammet

Inom arbetsterapeutprogrammet finns flera övergripande mål som berör kunskap om hållbar utveckling.²⁴ På kursen "Mångfald, social inklusion och hälsa" (5 hp) är målsättningen att studenterna kunna visa förståelse för mångfald och sociala strukturer samt reflektera över villkor och förutsättningar för hälsa, globalt såväl som nationellt.²⁵ Programmet har tillsatt en ansvarig lärare med uppdrag att bevaka och synliggöra hållbar utveckling på programmet och sätta detta i relation till arbetsmarknadens behov.

Psykologprogrammet

Psykologprogrammet har ett flertal mål som kopplas till begreppet "social hållbarhet" (medkänsla, psykisk hälsa, kommunikation och arbetslivets villkor).²⁶ Under kursen "Samhälle och hälsa" (4,5 hp) ska studenten till exempel kunna definiera och redogöra för begrepp och teorier centrala för social stratifiering, socioekonomisk position, samhälle och hälsa.²⁷ I socialpsykologikursen (15 hp) ingår social hållbarhet fokuserat på hur samspel mellan individer och grupper kan främja ett samhälle med långsiktig stabilitet där grundläggande mänskliga behov uppfylls.²⁸ Exempel på teman som presenteras och diskuteras är: sociala dilemman, *the tragedy of the commons*, prosocialt beteende och konkurrens om naturresurser.

Barnmorskeprogrammet

I den obligatoriska kursen "Sexuell, reproduktiv och perinatal hälsa 1" (30hp) ska studenterna kunna reflektera över hur användning av teknik, material och läkemedel påverkar miljö och kretslopp inom området fertilitetsreglering och antikonception.²⁹ I undervisningen belyses miljöpåverkan från läkemedel som innehåller östrogener och gestagener och vikten av att kvinnor informeras om hur hantering av preventivmedel som innehåller sådana ämnen ska ske. Detta perspektiv har stor betydelse för hållbar utveckling med tanke på de miljöproblem som hormonspridning orsakar i ekosystem. Vidare poängteras att flergångsmaterial bör användas i stället för engångsmaterial vid gynekologisk undersökning.

²⁴ <http://ki.se/selma/programme-syllabus/1AR15>

²⁵ <http://ki.se/selma/syllabus/1AR029/20292>

²⁶ <http://ki.se/selma/programme-syllabus/2PS13>

²⁷ <http://ki.se/selma/syllabus/2PS035/20491>

²⁸ <http://ki.se/selma/syllabus/2PS003/20250>

²⁹ <http://ki.se/selma/syllabus/2BM010/20346>

Läkarprogrammet

Läkarprogrammet erbjuder, på avancerad nivå, kursen "Mänskliga rättigheter och internationella organisationer i ett globalt perspektiv" (7,5 hp).³⁰ Kursen tar upp hur olika internationella organisationer arbetar för att alla ska ha rätt till bästa uppnåeliga hälsa tillgodose. Vidare omfattar kursen relationen mellan internationella och nationella lagar samt vad begreppet "rätten till hälsa" innebär och hur det kan förverkligas. Kunskapen relateras till aktuella folkhälsoproblem och enskilda patientfall, samt till läkarens ansvar. Studenterna får kunskaper om de viktigaste internationella organisationerna inom hälsoområdet globalt, och om internationell policy samt hur den påverkar arbetet globalt och lokalt.

Beskrivning forskarutbildning

I syfte att kartlägga hur man inom forskarutbildningen arbetar med, och lär ut hållbar utveckling inom ramen för forskarutbildningskurser skickades en webbenkät 2014 till alla kursansvariga. Resultat, slutsats och framtida åtgärder sammanställdes i rapporten *Sammanställning – enkät om hållbar utveckling till kursansvariga inom forskarutbildningen* (dnr 1-823/2015). Svarefrekvensen för enkäten var dock låg (drygt 10 %). En slutsats i rapporten var att flera forskarutbildningskurser har en tydlig koppling till hållbar utveckling. Vissa kursgivare beskriver dock enbart kursernas "administrativa komponenter", dvs. direkta miljöaspekter som t.ex. pappersanvändning och resor, utan att reflektera över om det finns ett hållbarhetsperspektiv på innehållet i kursen. Således bör fokus för framtida åtgärder inom forskarutbildningen vara att tydliggöra de hållbarhetsrelevanta ämnesområdena som redan finns, men som ännu inte benämns i termer av hållbar utveckling. Exempel på forskarutbildningskurser med tydlig integrering av hållbar utveckling:

- Core concepts in Global Health and Global Burden of Disease³¹
- Health risk assessment of reproductive toxicity and endocrine disruptors³²
- Health risk assessment: principles and application³³
- Infections in the tropics³⁴
- Social determinants of health³⁵
- Forskningsetik³⁶
- Kvalitetssäkring av klinisk forskning³⁷

Laboratoriesäkerhet

Utöver exemplen ovan ges alla nyantagna doktorander vars forskningsstudier innefattar laborativt arbete en obligatorisk kurs "Grundläggande laboratoriesäkerhet" (1,8 hp).³⁸ Denna kurs som lär ut hur miljö- och hälsofarliga ämnen ska hanteras på ett säkert sätt inom den laborativa verksamheten innehåller även ett separat kursmoment som specifikt tar upp hållbar utveckling.

³⁰ <http://ki.se/selma/syllabus/2LK099/20321>

³¹ <http://kiwas.ki.se/katalog/kursplan/show/1746>

³² <http://kiwas.ki.se/katalog/kursplan/show/1836>

³³ <http://kiwas.ki.se/katalog/kursplan/show/1713>

³⁴ <http://kiwas.ki.se/katalog/kursplan/show/1750>

³⁵ <http://kiwas.ki.se/katalog/kursplan/show/1291>

³⁶ <http://kiwas.ki.se/katalog/kursplan/show/1227>

³⁷ <http://kiwas.ki.se/katalog/kursplan/show/1873>

³⁸ <http://kiwas.ki.se/katalog/kursplan/show/1887>

Centrum för Social Hållbarhet

Centrum för Social Hållbarhet (CSS) är en tvärvetenskaplig och internationell centrumbildning med syfte är att skapa en plattform för att via forskning öka kunskapen om social hållbarhet. CSS bidrar till kunskap om hur människor kan samverka mer effektivt och hur det ekologiska perspektivet på ett hållbart samhälle inkluderar mänskliga relationer. CSS uppdrag är att skapa ett ledande internationellt tvärvetenskapligt centrum som samverkar kring forskning, utveckling, utbildning och kunskapsspridning för ett socialt hållbart samhälle. Specifika aktiviteter som CSS anordnat inom utbildningen inkluderar en workshop i april 2016: "Research for Social Sustainability" för doktorander, samt en heldagskonferens på temat Visdom, i december 2016.

Analys och värdering – styrkor, utvecklingsområden och handlingsplan

Som visas ovan finns en mängd exempel på hur hållbar utveckling integreras i utbildningarnas utformning, innehåll, genomförande och arbetsätt på olika utbildningsnivåer. Som vi visar nedan under punkt C är forskningsanknytning ett genomgående tema för alla utbildningar vid lärosätet.

B. Systematisk uppföljning, utveckling och integrering av frågor kring hållbar utveckling i utbildningen.

Beskrivning

Utöver den information som getts gällande uppföljning under aspektområdet "Styrning och organisation" och under föregående "A. Integration av hållbar utveckling i utbildningarnas utformning, innehåll, genomförande och arbetsätt" vill vi här särskilt poängtera en annan aspekt av uppföljning, utveckling och integrering. För att samordna uppföljningar och driva utveckling som rör hållbar utveckling inom ramarna för de båda verksamhetsstyrelsernas arbete har en gemensam samordnare utsetts, vilken återrapporterar till respektive styrelse i slutet på varje verksamhetsår. Samordnaren har i detta uppdrag även stöd från handläggare vid universitetsförvaltningen. I samordnarens arbetsuppgifter ingår att på ett systematiskt sätt synliggöra och stärka hållbarhetsarbetet inom alla tre utbildningsnivåer, vilket innefattar:

- att hjälpa styrelserna med målformulering och uppföljning
- att anordna seminarier och event inom hållbar utveckling
- kartlägga hållbar utveckling inom utbildningarna
- delta i nationella nätverk för hållbar utveckling

Analys och värdering – styrkor, förbättringsområden, och planerade åtgärder

Som framgår har KI ett väl utvecklat och systematiskt arbete med att främja och utveckla hållbar utveckling i utbildningen. Här finns naturligtvis också förbättringsområden. Inom de stora programmen som Läkarprogrammet och Sjuksköterskeprogrammet är frågor kring hur ekonomisk och social välfärd påverkar hälsa integrerat i undervisningen men detta kan göras än mer ingående och kopplas till hållbar utveckling.

Exempel

I oktober 2016 anordnades en "Hållbarhetsseminarium" för lärare och anställda. Syftet med seminariet var att förtydliga relevansen av hållbar utveckling för KI:s utbildningsverksamhet, speciellt avseende hållbar utveckling och global hälsa. Ungefär 50 personer deltog vid detta seminarium.

C. Utbildningar där forskning för hållbar utveckling används i undervisningen.

Beskrivning

Utbildning på forskarnivå har per definition en självklar forskningsanknytning. Vid KI finns över 2000 aktiva doktorander vars verksamhet på ett betydande sätt bidrar till en hållbar samhällsutveckling. Många doktorander bedriver forskningsprojekt med tydlig koppling till hållbar utveckling, vilket också till viss del kommer studenter på andra nivåer till gagn genom doktorandernas roll som undervisare. KI:s målsättning är att all utbildningsverksamhet på grundnivå och avancerad nivå ska vara forskningsanknuten.³⁹ Här följer därför några exempel på forskningsområden inom hållbar utveckling och hur de integreras i utbildningen på olika nivåer.

Miljömedicin samt miljöfaktorer och hälsa

KI:s utbildning inom miljömedicin handlar bland annat om luftföroreningars bidragande orsak till hjärt- och kärlsjukdomar, långlivade organiska föroreningars påverkan på hormonbalansen, metallers bidragande orsak till cancer samt potentiellt skadliga hälsoeffekter av nya material som nanomaterial. Miljömedicin ingår i utbildningsprogram på grundnivå och avancerad nivå, t.ex. i kursen "Hälsa i samhälle och miljö"⁴⁰ på Läkarprogrammet⁴¹. Forskarutbildningsprogrammet "Miljöfaktorer och hälsa"⁴² bedriver utbildning inom toxikologi, arbets- och miljömedicin samt risk- och säkerhetsbedömning för olika typer av miljöfaktorer. Programmets ambition är att bidra till att högt ställda nationella och internationella mål om hållbar utveckling kan uppnås. Programmet är även en plattform för samarbete med andra universitet och organisationer, både nationellt och internationellt. Programmet har ett särskilt fokus på prevention i relation till kemikalieexponering via vardagliga produkter och livsmedel.

Katastrofmedicin

Kurser i katastrofmedicin erbjuds på avancerad nivå och ger en inblick i hur man förbereder insatser för att bistå en katastrofdrabbad befolkning. Kurserna ger en översikt av katastrofers indirekta och direkta effekter på hälsa och hälsosystem. Det finns dels en valbar kurs⁴³ inom läkarprogrammet (3 hp) och dels en fristående kurs (20 hp)⁴⁴. I den mer omfattande kursen ingår också planering av kurativa och preventiva hälsoinsatser vid olika typer av katastrofer samt principer för och hantering av mass-skadesituationer. Betydelse läggs också på redogörelse för internationella system för katastrofinsatser. Denna kurs ingår i ett internationellt Erasmus Mundus-program där också universitet i Belgien och Spanien ingår.⁴⁵

Klimat och hälsa

Hälsoeffekter av de pågående klimatförändringarna är ett relativt nytt kunskapsområde på KI inom global hälsa och miljömedicin. Målsättningen är att bygga upp KI:s kapacitet inom områden som klimatförändringar, naturkatastrofer och hälsovård; klimatförändringar och smittsamma sjukdomar samt klimatförändringar och hälsoeffekter i utsatta områden.

³⁹ https://internwebben.ki.se/sites/default/files/definition_av_forskningsanknuten_utbildning.pdf

⁴⁰ <http://ki.se/selma/syllabus/2LK100/20161>

⁴¹ <http://ki.se/selma/programme-syllabus/2LK13>

⁴² <http://internwebben.ki.se/en/environmental-factors-and-health>

⁴³ <http://ki.se/selma/syllabus/2LK109/18695>

⁴⁴ <http://ki.se/selma/syllabus/2QA236/21100>

⁴⁵ <http://ki.se/selma/programme-syllabus/5HK13>

Epidemiologi

Epidemiologi är läran om hur faktorer i miljön, levnadsvanor och genetiska faktorer påverkar hälsan och hur sjukdomar uppstår. Stora steg framåt har gjorts med hänsyn till faktorer som spelar en roll för att sjukdomar uppträder. Detta inkluderar studier av kausala faktorer i omgivningen såsom socioekonomiska förhållanden, livsstil och genetiska faktorer.

Epidemiologi är ett stort och välrenommerat forskningsområde vid KI. Epidemiologi ingår i utbildningsprogram på grundnivå och avancerad nivå, t.ex. på Masterprogrammet i folkhälsovetenskap.⁴⁶ Det finns även ett forskarutbildningsprogram på KI inom epidemiologi med kurser som exempelvis "Infectious disease epidemiology".⁴⁷

Folkhälsovetenskap och global hälsa

Social välfärd och rättvisa är grundläggande utgångspunkter både inom folkhälsovetenskap och inom global hälsa. Folkhälsovetenskap syftar till att kartlägga sjukdomars förekomst och riskfaktorer, samt till att utveckla och utvärdera strukturella och individinriktade preventiva insatser. Området har ett särskilt fokus på sociala skillnader i hälsa, något som också avspeglar sig i de kurser som KI erbjuder. KI har ett magisterprogram inom global hälsa och ett mastersprogram och ett forskarutbildningsprogram inom folkhälsovetenskap. Inom forskarutbildningsprogrammet "Infektionsbiologi och global hälsa"⁴⁸ erbjuds många kurser on-line i så kallat *blended learning*-format. På detta sätt behöver inte studenter resa till KI i Stockholm för att delta. Programmets studenter deltar för närvarande från USA, Afrika och Asien samt från olika delar av Sverige. Global hälsa inbegriper alla hälsoproblem som överskrider nationsgränser. Utbildningen fokuserar främst på hälsoproblem i låg- och medelinkomstländer och fattigdomsrelaterade sjukdomar.

Infektionssjukdomar och antibiotikaresistens

Bekämpning av smittsamma sjukdomar är en av hörnstenarna i utvecklingen mot en hållbar framtid. Global uppvärmning, ökad befolkning, migration och avskogning ändrar spridningen av patogener (parasiter, bakterier och virus) och skapar nya utmaningar. KI:s utbildningar berör dessa aspekter på många nivåer. Forskarutbildningsprogrammet "Infektionsbiologi och global hälsa" bidrar till fördjupad kunskap i hur infektionssjukdomar uppstår och sprids, hur infektiösa agens interagerar med värden människan, samt hur infektionssjukdomar kan förebyggas och behandlas. Med tanke på infektionssjukdomars potentiella inverkan på individen och samhället bidrar programmet därmed till att upprätthålla en god miljö, samt till att stärka social och ekonomisk hållbarhet.

Analys och värdering – styrkor och utvecklingsområden

Som framgår ovan är kopplingen mellan utbildning, forskarutbildning och forskning en styrka inte bara för att främja och utveckla hållbar utveckling utan för KI:s utbildning i stort. Utbildningarna genomsyras på alla nivåer av forskning med forskare/doktorander som undervisare och med forskningsresultat som utgångspunkt.

Som denna självvärdering visar är hållbar utveckling en central aspekt inom flera av KI:s utbildningar men också ett utvecklingsområde som beaktas med samma kontinuerliga förbättringsarbete som andra ämnesområden.

⁴⁶ <http://ki.se/selma/programme-syllabus/4FH17>

⁴⁷ <http://ki.se/imm/epidemiology>

⁴⁸ <http://internwebben.ki.se/en/biology-infections-and-global-health>

**Karolinska
Institutet**